

Hanna Czaja-Cieszyńska

Wprowadzenie MSSF dla małych i średnich jednostek – szanse i zagrożenia dla polskich przedsiębiorstw

Problemy Zarządzania, Finansów i Marketingu 17, 113-122

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

HANNA CZAJA-CIESZYŃSKA

Uniwersytet Szczeciński

WPROWADZENIE MSSF DLA MAŁYCH I ŚREDNICH JEDNOSTEK SZANSE I ZAGROŻENIA DLA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW

Wprowadzenie

Możliwość upowszechnienia *Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości dla małych i średnich jednostek* (MSJ)¹ budzi w Polsce i na świecie wiele obaw i wątpliwości, zwłaszcza właścicieli mikroprzedsiębiorstw. Podmioty te wdrożenie analizowanego standardu utożsamiają z karkołomnym dostosowywaniem systemów rachunkowości do nowych międzynarodowych wymogów sprawozdawczych. Czy rzeczywiście wprowadzenie Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości (MSSF) musi oznaczać wiele dodatkowej pracy dla MSJ oraz czy jego implementacja wykracza poza możliwości adaptacyjne sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) w Polsce? Próbą odpowiedzi na tak postawione pytanie będzie niniejszy artykuł, w którym do wnioskowania o możliwościach zastosowania MSSF w MSJ zostanie wykorzystana metoda analizy SWOT².

¹ *The International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs)*, International Accounting Standards Board (IASB), London, July 2009 (dalej MSSF, MSJ).

² W literaturze analiza SWOT jest najczęściej opisywana jako metoda kompleksowej oceny przedsiębiorstwa lub przedsięwzięcia inwestycyjnego. Por. *Słownik ekonomiczny przedsiębiorcy*, red. Z. Dowgiałło, Wydawnictwo Znicz, Szczecin 2004, s. 227–228.

Głównym zadaniem analizy SWOT będzie identyfikacja mocnych i słabych stron analizowanego standardu, jak również określenie możliwości i zagrożeń wynikających z jego wdrożenia do praktyki gospodarczej. Analiza zostanie opracowana według następującego schematu:

1. Identyfikacja mocnych i słabych stron MSSF dla MSJ oraz wskazanie możliwości i zagrożeń wynikających z przyjęcia regulacji międzynarodowych przez mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce.
2. Zbudowanie macierzy wzajemnych powiązań między mocnymi stronami i szansami oraz słabymi stronami i zagrożeniami w celu uzyskania odpowiedzi na pytania:
 - Czy dana mocna strona pozwoli wykorzystać daną szansę?
 - Czy dana słaba strona potęguje ryzyko związane z danym zagrożeniem?
3. Sformułowanie wniosków.

1. Identyfikacja mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń wynikających z implementacji MSSF dla MSJ

Etap pierwszy analizy SWOT opiera się na zidentyfikowaniu czterech wymienionych już grup czynników, mianowicie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń. W analizie SWOT nie jest konieczne systematyczne wyodrębnianie i opisywanie wszystkich czynników, stąd należy zidentyfikować tylko czynniki kluczowe, które mogą mieć decydujący wpływ na ocenę MSSF dla MSJ.

Listę mocnych stron MSSF dla MSJ otwiera jego zbieżność z polskim prawem bilansowym w zakresie podstawowych koncepcji i założeń stanowiących fundament rachunkowości i sprawozdawczości finansowej. Przeprowadzona przez autora analiza porównawcza nie wykazała znaczących rozbieżności – wiele uregulowań różni się jedynie stopniem precyzyjności i wnikliwości. Większe różnice pojawiają się przy bardziej szczegółowej analizie. W kilku przypadkach rozwiązania proponowane przez MSSF dla MSJ mają charakter rewolucyjny, zwłaszcza w takich dziedzinach, jak utrata wartości, przejęcia, wartość godziwa oraz rachunkowość świadczeń emerytalnych, która wymaga obliczeń aktuarialnych i oszacowania wielkości przyszłych zmian.

Podmiot wdrażający międzynarodowe rozwiązania będzie zobowiązany do wypełnienia wszystkich obowiązków uregulowanych w standardzie. Nie będzie możliwe wybiórcze korzystanie z MSSF, w ograniczonym zakresie. Za atut

należy więc uznać to, że podstawa sporządzenia sprawozdania finansowego będzie jednoznacznie określona, a sprawozdania porównywalne.

Analizowany w artykule standard został przygotowany na podstawie ogólnych zasad MSSF (*Framework*). Jest to użyteczny środek przejściowy prowadzący do stosunkowo łatwej adaptacji pełnych MSR (taka organizacja usprawni proces ewentualnej konwersji sprawozdań finansowych). Ma to szczególne znaczenie zwłaszcza w wypadku dynamicznie rozwijających się MSP, które w niedalekiej perspektywie zechcą stać się spółkami giełdowymi. Warto również przypomnieć, iż wiele polskich przedsiębiorstw ma już pewne doświadczenia w korzystaniu z pełnych MSR, zgodnie bowiem z art. 10 ustawy o rachunkowości w sprawach niewyjaśnionych przepisami krajowymi jednostki gospodarcze mogą sięgać do rozwiązań proponowanych przez pełne MSR.

Listę mocnych stron omawianego standardu zamyka perspektywa wprowadzania przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB) zmian co trzy lata. Dla polskich mikro i małych przedsiębiorstw, przyzwyczajonych do dużej zmienności polskiego systemu prawnego, byłoby to z pewnością dużym ułatwieniem.

Kolejny krok analizy SWOT polega na zidentyfikowaniu katalogu słabych stron analizowanego standardu. Po pierwsze, niewątpliwym mankamentem MSSF – w wypadku zastosowania go w MSJ – jest zbyt ogólne określenie docelowej grupy adresatów, którymi mają być wszystkie jednostki nieposiadające obowiązku publicznego rozliczania się ze swojej działalności. Mogą to być zatem zarówno duże przedsiębiorstwa nienotowane na giełdzie, jak i kilkuosobowe mikroprzedsiębiorstwa. Nasuwa się więc pytanie, dlaczego nazwa standardu ogranicza się tylko do małych i średnich jednostek, skoro dotyczy też dużych? Zaniepokojenie wywołuje również fakt, iż standard został opracowany z myślą o stosunkowo dużych MSP, to znaczy takich, które zatrudniają około 50 pracowników³, choć kołem zamachowym zarówno w polskiej, jak i europejskiej gospodarce są mikroprzedsiębiorstwa. Ponadto MSSF dla MSJ nie uwzględnia także istnienia różnych form organizacyjno-prawnych przedsiębiorstw.

Po drugie, słabym ogniwem wydaje się być czytelność i zrozumiałość (przyjazność) analizowanego standardu. System ewidencji powinien być możliwie prosty, niestawiający księgowym mikro, małych i średnich jednostek

³ *Basis for conclusions on exposure draft International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities*, IASB, London 2007, § BC 45, s. 19.

nadmiernych wymogów w zakresie kwalifikacji potrzebnych do prowadzenia ksiąg.

Po trzecie, nowe wymagania determinowane zastosowaniem MSSF dla MSJ wymuszą na małych podmiotach konieczność poniesienia dodatkowych kosztów związanych między innymi ze zmianą istniejących systemów raportowania czy z przeszkoleniem kadry w zakresie nowych uregulowań. Dobrze by było, gdyby nakład pracy okazał się współmierny do efektów finansowych.

Po czwarte, kluczowy problem stanowi kompatybilność, a w zasadzie jej brak między rozwiązaniami proponowanymi przez MSSF dla MSJ a przepisami prawa podatkowego regulującymi fiskalny wymiar prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce. Właściciele mikro, małych i średnich przedsiębiorstw zwracają uwagę, że prowadzą już księgowość dla celów podatkowych, a zastosowanie nowych regulacji oznacza konieczność ponoszenia kolejnych wydatków związanych ze zmianą istniejących systemów raportowania. Korzystne – z perspektywy tych podmiotów – byłoby wyeliminowanie różnic w przychodach i kosztach uznawanych przez prawo bilansowe i podatkowe.

Ogólnie wątpliwe jest, czy prywatna organizacja z siedzibą w Londynie, uznawana za instytucję ustanawiającą standardy dla inwestorów działających na rynku kapitałowym, miała odpowiednią wiedzę do opracowania prostego standardu dla MSP. Zdaniem autora, MSSF dla MSP nie uwzględniają faktu, że odbiorcami sprawozdań mikro, małych i średnich przedsiębiorstw są głównie urzędy skarbowe, prywatni udziałowcy i kredytodawcy.

Po zestawieniu ze sobą mocnych i słabych stron standardu kolejnym krokiem analizy SWOT jest identyfikacja szans i zagrożeń wynikających z jego wdrożenia. Wśród potencjalnych szans należy wymienić, po pierwsze, ułatwienie małym podmiotom pozyskania szerokiego spektrum informacji na wewnętrzne potrzeby zarządzania jednostką gospodarczą, umożliwiając im jednocześnie dokonanie niezbędnych analiz i porównań w celu podjęcia efektywnych decyzji finansowych (jak wiadomo, bardziej efektywne decyzje to mniejsze ryzyko popełnienia błędów).

Po drugie, MSSF dla MSP stwarza także możliwość pozyskania bogatego zestawu informacji spełniającego oczekiwania artykułowane przez użytkowników sprawozdań finansowych sektora MSP, zwłaszcza przez kapitałodawców. Standaryzacja zasad rachunkowości stanowi bowiem szansę dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw na poprawę relacji z instytucjami finansowymi, a tym samym umożliwia szerszy dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania,

przy jednoczesnym zmniejszeniu kosztu pozyskiwanego kapitału. Obniżone w ostatnim czasie zaufanie do informacji finansowych oraz konieczność transparentności sprawozdań finansowych wymagają od przedsiębiorstw sporządzania sprawozdań wysokiej jakości. Jednolitość stosowanych zasad niewątpliwie spowoduje większą porównywalność między przedsiębiorstwami, a to z kolei może mieć ogromne znaczenie na przykład przy bezpośrednich inwestycjach zagranicznych, które są głównym sposobem kojarzenia małych i średnich przedsiębiorstw oraz kapitału zagranicznego.

Ponadto szansą dla MSP wynikającą z wdrożenia analizowanego standardu jest również możliwość zaistnienia na europejskich, a nawet światowych rynkach. Przejrzystość i wiarygodność sprawozdań finansowych, zmniejszenie ryzyka inwestowania (w tym fuzji i przejęć), redukcja kosztów prowadzenia rachunkowości w korporacjach wielonarodowych to tylko niektóre źródła przewag stanowiące o konkurencyjności podmiotu stosującego regulacje międzynarodowe.

Na pełne wykorzystanie szans płynących z implementacji MSSF dla MSP nie pozwalają następujące zagrożenia. Po pierwsze, istnieją poważne wątpliwości co do potrzeby opracowania standardu. Mimo iż IASB przeprowadzała szeroko zakrojone konsultacje oraz badania terenowe dotyczące zapotrzebowania ze strony MSJ na MSSF, może się również okazać, że małe przedsiębiorstwa, których aspiracje nie sięgają poza lokalne rynki, nie zechcą go zastosować, a odbiorcy informacji sprawozdawczej nie będą wystarczająco usatysfakcjonowani jej kształtem.

Po drugie, przeszkodę stanowi różnorodność potencjalnych użytkowników MSSF dla MSP, która może sprawić, że niektórzy z nich będą chcieli dalszych uproszczeń. Należy jednak bardzo wyraźnie podkreślić, iż nazbyt proste systemy rachunkowości uniemożliwią pozyskanie rzetelnej i wiarygodnej informacji o sytuacji finansowo-majątkowej jednostki, a dalsze uproszczenia i ułatwienia rachunkowości MSP mogą doprowadzić do sytuacji, w której podmioty te będą traktowane jako „obywatele drugiej kategorii”, co może się przyczynić do ich rynkowej dyskryminacji oraz podwyższenia ryzyka prowadzonej działalności⁴.

Poważny problem może stanowić także niechęć służb finansowo-księgowych do przyjęcia innego rozwiązania niż stosowane dotychczas. Przyczyn takiej postawy można upatrywać w dwóch kwestiach, po pierwsze, w mentalno-

⁴ *Micro-entity financial reporting: perspectives of preparers an users*, IFAC, New York 2006, s. 10–11.

ści i przyzwyczajeniu pracowników, po drugie, w obawie przed nieustanną ewolucją przepisów międzynarodowej rachunkowości i koniecznością permanentnego uaktualniania wiedzy.

Listę zagrożeń wynikających z implementacji omawianego standardu zamyka możliwości fakultatywnego jego zastosowania. Popularyzowanie dobrowolnego stosowania MSSF nie jest bowiem pozbawione ryzyka. Równoległe funkcjonowanie dwóch systemów standardów w danym kraju może bowiem doprowadzić do zniekształcenia informacji odbieranych przez ich użytkowników oraz negatywnie wpływać na proces przygotowania i wykorzystania informacji rachunkowej, powodując ryzyko odmiennego postrzegania tych samych kategorii ekonomicznych, na przykład zyskowności prowadzonej działalności.

Syntetyczne zestawienie przeprowadzonej identyfikacji mocnych i słabych stron MSSF dla MSJ oraz szans i zagrożeń wynikających z wprowadzenia MSSF zaprezentowano w tabeli 1⁵.

Tabela 1

Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej
dla małych i średnich jednostek – analiza SWOT

Oznaczenie 1	MOCNE STRONY 2	Oznaczenie 3	SŁABE STRONY 4
Mo 1	– jest zbieżny z polskim prawem bilansowym w zakresie podstawowych koncepcji i założeń stanowiących fundament rachunkowości;	Sł 1	– zbyt ogólnie określa docelową grupę adresatów standardu,
Mo 2		Sł 2	
Mo 3	– jest obligatoryjny w pełnym brzmieniu bez możliwości stosowania go tylko w ograniczonym zakresie;	Sł 3	– jest zbyt skomplikowany, a jego treść przez liczne odwołania do pełnych MSR nieczytelna;
Mo 4		Sł 4	
	– gwarantuje transparentność i porównywalność sprawozdań finansowych na skalę międzynarodową;		– jest niekompatybilny z rozwiązaniami w obszarze prawa podatkowego;
	– daje możliwość dość łatwej adaptacji pełnych MSR		

⁵ Por. P. Chand, Ch. Patel, L. Cummings, *Relevant Standards for Small and Medium-sized Enterprises (SME's): The case for the South Pacific Region*, Macquarie University Working Paper, Australia 2004, s. 31.

1	2	3	4
Sz 1	– możliwość przygotowania użytecznej informacji na wewnętrzne potrzeby zarządzania jednostką gospodarczą (bardziej efektywne decyzje – mniejsze ryzyko błędu);	Za 1	– zróżnicowanie obecnych rozwiązań w zakresie rachunkowości MSP oraz zróżnicowanie ich wielkości budzą wątpliwości co do potrzeby opracowania standardu;
Sz 2	– możliwość generowania bogatego zestawu informacji spełniającego oczekiwania użytkowników sprawozdań finansowych;	Za 2	– ryzyko, że nie sprostą on oczekiwaniom odbiorców informacji sprawozdawczej ze względu na różnorodność ich potrzeb;
Sz 3	– szerszy dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania przy jednoczesnym zmniejszeniu kosztu pozyskiwanego kapitału;	Za 3	– naciski na dalsze uproszczenia w rachunkowości MSP, co może się przyczynić do ich rynkowej dyskryminacji;
Sz 4	– mniejsze ryzyko inwestowania (w tym fuzji i przejęć) – zestandaryzowany system rachunkowości redukuje niepewność;	Za 4	– jego objętość wykracza poza możliwości adaptacyjne mikroprzedsiębiorstw;
Sz 5	– może stanowić element przewagi konkurencyjnej, a w konsekwencji ułatwić ekspansję na rynki zagraniczne	Za 5	– niechęć służb finansowo-księgowych do przyjęcia innego rozwiązania niż stosowane dotychczas;
		Za 6	– równoległe funkcjonowanie dwóch systemów standardów w danym kraju może doprowadzić do zniekształcenia informacji odbieranych przez ich użytkowników

Objaśnienia:

Mo 1... n – mocne strony analizowanego standardu,

Sł 1... n – słabe strony analizowanego standardu,

Sz 1... n – szanse (możliwości) wynikające z implementacji analizowanego standardu,

Za 1... n – zagrożenia związane ze stosowaniem analizowanego standardu.

Źródło: opracowanie własne.

2. Macierz powiązań na podstawie analizy SWOT

Po zidentyfikowaniu silnych i słabych strony oraz szans i zagrożeń wynikających z zastosowania MSSF przez MSJ czas na ich analizę, czyli drugi etap analizy SWOT. Za pomocą macierzy wzajemnych powiązań zostanie ustalone, jak silne strony przekładają się na możliwości realizowania szans oraz jak słabe strony przekładają się na potencjalne zagrożenia.

Relacje między określonymi cechami Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej dla małych i średnich jednostek obrazują macierze wzajemnych powiązań (tabele 2 i 3).

Tabela 2

Macierz powiązań między mocnymi stronami i możliwościami

Szanse/ mocne strony	Sz 1	Sz 2	Sz 3	Sz 4	Sz 5	Razem
Mo 1	1	1	0	0	0	2
Mo 2	1	2	1	2	2	8
Mo 3	2	2	2	2	2	10
Mo 4	1	1	2	2	2	8
Razem	5	6	5	6	6	28

0 – brak oddziaływania, 1 – słabe oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3

Macierz powiązań między słabymi stronami i zagrożeniami

Zagrożenia/ słabe strony	Za 1	Za 2	Za 3	Za 4	Za 5	Za 6	Razem
Sł 1	1	2	1	2	0	0	6
Sł 2	2	1	2	2	2	0	9
Sł 3	2	2	1	1	2	1	9
Sł 4	0	0	2	2	2	0	6
Razem	5	5	6	7	6	1	30

0 – brak oddziaływania, 1 – słabe oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie.

Źródło: opracowanie własne.

Przeprowadzona analiza pozwoliła na określenie najistotniejszych mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń implementacji MSSF dla MSJ w Polsce. Z macierzy wzajemnych zależności wynika, że do mocnych stron przyjęcia przez jednostki gospodarcze takiego rozwiązania należy zaliczyć fakt, że gwarantuje on wysokiej jakości sprawozdania finansowe. Istnieje bowiem naturalna potrzeba porównywalności i wiarygodności informacji finansowych pozyskiwanych na podstawie uniwersalnie wykorzystywanych norm rachunkowości. Tak sformułowana mocna strona silnie koresponduje z możliwością (szansą) generowania użytecznych informacji zgodnych z potrzebami różnych grup odbiorców. Można bowiem zauważyć wzajemną więź między jakością informacji a dostępem do zewnętrznych źródeł finansowania, między jakością informacji

a ryzykiem inwestowania w dane przedsiębiorstwo i wreszcie między jakością informacji a efektywnością podejmowanych decyzji.

Analiza powiązań słabych stron i zagrożeń prowadzi natomiast do wniosków, że słabych stron należy upatrywać przede wszystkim w dużym stopniu skomplikowania MSSF dla MSJ i w licznych odwołaniach do pełnych MSR przy jednoczesnym braku konkretnych wytycznych dotyczących integracji systemu rachunkowości z ewidencją prawa podatkowego (konflikt między rachunkowością podatkową a finansową). Zagrożenia, które potęgują słabe strony analizowanego standardu, to przede wszystkim jego objętość, która wykracza poza możliwości adaptacyjne mikroprzedsiębiorstw, naciski różnych środowisk na dalsze jego uproszczenia, a także niechęć służb finansowo-księgowych do przyjęcia innego rozwiązania niż stosowane dotychczas.

3. Sformułowanie wniosków

Przeprowadzona identyfikacja mocnych i słabych stron oraz możliwości i zagrożeń wynikających z zastosowania MSSF przez MSJ prowadzi do następujących wniosków:

1. Omawiany standard jest atrakcyjny dla tych małych i średnich przedsiębiorstw, które zamierzają działać poza lokalnym rynkiem.
2. Objętość standardu wykracza poza możliwości adaptacyjne mikropodmiotów, a prace nad dalszym jego uproszczeniem uniemożliwią pozyskanie rzetelnej i wiarygodnej informacji.
3. Standard mógłby być stosowany fakultatywnie, wiąże się to jednak z ryzykiem defragmentacji rynku wewnętrznego.
4. Wdrożenie analizowanego standardu może usprawnić sprawozdawczość finansową – potencjalne korzyści są zbyt małe w stosunku do ewentualnego ryzyka jego wdrożenia.

Podsumowanie

Międzynarodowa standaryzacja sprawozdawczości finansowej stawia przed małymi i średnimi przedsiębiorstwami nowe wyzwania i możliwości. Należy jednak pamiętać, że każda zmiana niesie ze sobą szanse i zagrożenia.

Przeprowadzone rozważania nie wyczerpują tematu dyskusji. Celem autora było jedynie wskazanie na złożoność i wielowymiarowość problematyki oraz jej istotności z punktu widzenia funkcjonowania mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

USING IFRS FOR SMES – OPPORTUNITIES AND THREATS FOR POLISH ENTERPRISES

Summary

In 1973 International Accounting Standards Committee IASC gave rise to the International Financial Reporting Standard. At the beginning the standards were only used by large enterprises whose securities have been traded publicly in capital markets. The globalization process, however, caused the need to create separate standards for small and medium-sized enterprises. In 2009 International Accounting Standard Board (IASB) published the International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities as a result of long and complicated research.

The study focuses on the strengths, weaknesses, opportunities and threats of IFRS for SMEs. To conclude about these characteristics the author used SWOT analysis.

Translated by Hanna Czaja-Cieszyńska